

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Факультет музичної та хореографічної освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для самостійної роботи здобувачів

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності: 014 Середня освіта (Музичне мистецтво),

025 Музичне мистецтво

з навчальної дисципліни

«Історія еволюції художніх стилів зарубіжної музики»:

- ***Змістовий модуль I. Музична культура Східної Європи
від Середньовіччя до епохи Просвітництва***
- ***Змістовий модуль II. Сильові течії східноєвропейської музичної
культури першої половини XIX ст.***

Одеса, 2021

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д
Ушинського» (протокол № ... від ... 2021 року)*

Рецензенти:

доктор мистецтвознавства, професор,
зав. кафедрою
історії музики та музичної етнографії,
Одеської національної музичної академії
Імені А.В.Нежданової
Осадча С.В.,

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри теоретичної і прикладної культурології
Одеської національної музичної академії
Імені А.В.Нежданової
Русяєва М.В.

Вороновська О.В. Методичні рекомендації «Історія еволюції художніх стилів зарубіжної музики» для самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня здобувачів вищої освіти, спеціальності: 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), 025 Музичне мистецтво. – Одеса: Ун-т Ушинського, 2021. – 51 с.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1.Опис навчальної дисципліни.....	6
2.Мета та завдання навчальної дисципліни	7
3.Критерії оцінювання.....	9
4. Структура навчальної дисципліни	14
5. Мета,зміст та види самостійної роботи	17
6. Зміст та рекомендації до самостійної роботи за темами змістовних модулів	18
<i>Змістовий модуль I. Музична культура Східної Європи від Середньовіччя до епохи Просвітництва</i>	
➤ Тематика реферативних повідомлень	21
➤ Плани для підготовки к семінарам	21
➤ Тести для самоперевірки.....	22
➤ Контрольні питання для самоперевірки	29
➤ Література	31
<i>Змістовий модуль II. Сильові течії східноєвропейської музичної культури першої половини XIX ст.</i>	
➤ Тематика реферативних повідомлень	34
➤ Плани для підготовки к семінарам	35
➤ Тести для самоперевірки.....	38
➤ Контрольні питання для самоперевірки	45
➤ Приклади завдань для визначення творів на слух	45
➤ Література	47
7. Список рекомендованих музичних творів.....	49
8. Відео- та аудіо- інтернет ресурси	49

ВСТУП

Предмет «Історія еволюції художніх стилів зарубіжної музики» (Модуль – Східноєвропейська музика) викладається у IV – VI семестрах для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності: 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), 025 Музичне мистецтво.

Навчальний план ПНПУ ім. К.Д.Ушинського передбачає на другому курсі викладання перших двох змістовних модулів, а протягом третього курсу – третього та четвертого змістовного модуля цього предмету.

Об'єктом вивчення є процес стильової еволюції східно-європейської музичної культури (в обсязі – від витоків до перших десятирічь XX століття). Твори композиторів-класиків входять до постійного репертуару усіх світових театральних та концертних колективів, видатних виконавців – представників усіх національних шкіл; вони активно видаються найавторитетнішими світовими видавництвами і становлять постійну тему дослідницьких інтересів світової наукової громади.

Історія професійного музикування на території Східної Європи, історія виникнення та засвоєння жанрів, їх особливості, індивідуальні творчі стилі безпосередньо пов'язані із загальною історією та політикою, історією літератури та образотворчих мистецтв, які знаходяться у зоні постійної уваги під час викладення курсу.

Курс складається з вивчення наступних історичних періодів:

1. Середньовіччя, причому XV-XVI розглядаються як своєрідний східно-європейський ренесанс;
2. XVII ст. – період східно-європейського бароко, пов'язаний з поворотом художнього мислення, з встановлення нових, західно-європейських естетичних засад;
3. XVIII ст., в якому особлива увага приділяється встановленню класичних принципів. Формування перших професійних шкіл в цей час

відбувалось у всіх галузях художньої творчості та науки. На цьому робиться особливий акцент.

4. XIX ст. – золотий вік східно-європейської культури. Він розглядається якомога повніше. Поняття індивідуального стилю, що виникає в цей час потребує вивчення творчості кожного майстра окремо. Важливим є розвиток кожного жанру, представленого у творчості того чи іншого композитора. Тому виявляється доречним не тільки подавати твори, виходячи з напрямку творчості будь-якого композитора, а й у порівнянні з аналогічними процесами у творчості інших композиторів. Усі музичні стилі мають певні аналоги серед літературних та художніх напрямків. Тому є сенс проводити узагальнюючі семінари, де можна відчувати паралелізм з розвитком суміжних видів мистецтва.

5. Завершення курсу – початок XX ст. з його строкатою палітрою художньо-естетичних спрямувань та угруповань. Цей період неможливо розглядати, не пов'язуючи музичні досягнення з тим, що відбувалося в інших видах мистецтва, та з попередніми періодами.

Курс побудовано за історико-монографічним принципом. Вибір музичних творів, що включені до програми, зумовлений їх історичним значенням, яскравістю художньо-образного змісту та стильових властивостей.

Методологічні засади навчальної дисципліни:

- розгляд музично-історичного процесу з причинно-наслідковим виходом до вивчення музичних явищ;
- використання комплексного підходу при розкритті специфіки музично-культурного процесу на різних історичних етапах;
- розгляд музичних явищ у контексті інших галузей мистецтва та виявлення типологічно спільних рис художньої культури в цілому;

Форма навчання – лекції, семінари та контрольні заняття, на яких перевіряється самостійна робота студентів. На лекційних заняттях передбачена демонстрація фрагментів музичного матеріалу, про який

йдеться. Але повне прослуховування творів в лекційному курсі не заплановано. Це має бути позакласною роботою студентів. Семінари можуть бути груповими (за заздалегідь запропонованим планом семінару) або у вигляді доповідей, презентацій та реферативних виступів студентів.

Наприкінці запропоновані списки музичних творів та літератури, які можуть коригуватись та доповнюватись відповідно конкретних умов ведення курсу, наявністю книжкового матеріалу тощо.

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, предметна спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5,5	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка 02 Культура і мистецтво	Статус дисципліни: Обов’язкова	
	Освітньо-професійні програми: Середня освіта (Музичне мистецтво) Музичне мистецтво	Мова навчання: українська	
Модулів		Рік навчання :	
Змістовних модулів 4		2-й, 3-й	2-й, 3-й
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – Виявлення стилевих засад творчості композитора (за вибором)	Спеціальності: 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) 025 Музичне мистецтво	Семестр:	
		4,5,6	4,5,6
		Лекції	
		50	12
		Практичні:	
Загальна кількість годин – 165	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	40	10
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи		Самостійна робота:	
		55	123
		Індивідуальні завдання:	

студента –4		20	20
		Вид контролю: залік, іспит	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33.33%- 66.67%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс «Історія еволюції художніх стилів зарубіжної музики» сприяє розвитку у здобувачів вищої освіти художньо-історичного мислення, широкого гуманітарного підходу до предмету вивчення, розуміння художньої специфіки музичного мистецтва та його місця в загальному суспільному процесі.

Мета навчальної дисципліни: сприяти підготовці висококваліфікованих спеціалістів в галузі музичної педагогічної освіти.

Завдання навчальної дисципліни:

- Ознайомити здобувачів вищої освіти з історією еволюції художніх стилів зарубіжної музичної культури, з її провідними напрямками та стилями, етапами розвитку, творчістю провідних композиторів.
- Виховати розуміння закономірностей музично-історичного процесу.
- Показати соціально-політичну обумовленість музично-історичного руху.
- Розвинути художньо-історичне мислення здобувачів вищої освіти.
- Дати здобувачам вищої освіти знання про еволюцію основних художніх стилів та музичних жанрів і навчити використовувати здобуті знання у дослідницькій і педагогічній практиці, що має важливе значення в системі їх загальної гуманітарної підготовки.

Очікувані програмні результати навчання:

РН 4. Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.

РН 8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

РН 15. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.

Очікувані результати навчання дисципліни:

Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти **знає:**

- про особливості розвитку східноєвропейської музики на різних етапах соціально-культурної історії;
- про характерні мистецькі напрямки, течії, школи, персональні стилі, жанри, що характеризують кожний з етапів історії східноєвропейської музичної культури;
- про найбільш значні музичні події, високохудожні твори, композиторів, музикантів-виконавців, діячів культури.

Здобувач вищої освіти вміє:

- визначати основні стильові особливості творчості композитора;
- аналізувати жанрові особливості музичного твору;
- визначати основні засоби художньої виразності, які використовує композитор у творі;
- аналізувати розвиток музичного образу, форми.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти у контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати **такі компетентності:**

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі музичного мистецтва у процесі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності (СК):

СК 3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.

СК 7. Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.

3.Критерії оцінювання

Критерії оцінювання за різними видами роботи

вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0	Здобувач вищої освіти не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем;
	1	Здобувач вищої освіти бере участь у практичному занятті, дає достатньо вірні відповіді, проявляє позитивне ставлення до теми, намагається творчо виконати завдання; однак спостерігається окремі помилки, невпевненість дій, відсутність оригінальності та самостійності суджень;
	2	Здобувач вищої освіти бере активну участь у практичному занятті, безпомилково розв'язує проблемні завдання, висловлює логічно аргументовані власні міркування, наводить доцільні приклади; проявляє оригінальність судження; творчий підхід, зацікавлене ставлення до теми;
Індивідуальне навчально-дослідне завдання	0	Завдання не виконано;
	1	Завдання виконано формально, переважно на основі цитування, переказу, адаптації випадково знайдених матеріалів;
	2	Завдання виконано творчо на основі самостійно знайдених та відібраних матеріалів; студент проявляє зацікавлене ставлення до завдання, надає аргументовані докази та нешаблонні приклади;
Контрольна модульна робота	0	Багато відповідей (понад 80%) є неправильними, неадекватними навчальному матеріалу, або незрозумілими, нечіткими;
	1	Відповіді на запитання є адекватними, термінологічно грамотними, однак недостатньо чіткими щодо стильових особливостей музичного матеріалу, неповними з погляду

		жанру твору, мають помилки щодо розвиток музичного образу, форми.
	2	Відповіді на запитання є правильними з усіх точок зору, стильово та художньо обґрунтованими, грамотними, враховують принцип історизму в особливостях творчості композитора, побудовані висловлювання виявляють риторичну майстерність та професійну обізнаність.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю.

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 А)	Здобувач вищої освіти має ґрунтовні знання про: особливості розвитку східноєвропейської музики на різних етапах соціально-культурної історії та характерні мистецькі напрямки, течії, школи, персональні стилі, жанри, що характеризують кожний з етапів історії східноєвропейської музичної культури. На високому рівні визначає: найбільш значні музичні події, високохудожні твори, композиторів, музикантів-виконавців, діячів музичної культури. Усні відповіді повні, логічні й обґрунтовані. На високому рівні вміє визначати основні стильові особливості творчості композитора; На високому рівні виявляє вміння аналізувати жанрові особливості музичного твору; На високому рівні вміє визначати основні засоби художньої виразності, які використовує композитор у творі; Стабільно та впевнено виявляє вміння аналізувати розвиток музичного образу, форми. Здобувач вищої освіти здатен на високому рівні: аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту; демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій; демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.
Добре (82-89 В)	Здобувач вищої освіти має достатні знання про: особливості розвитку східноєвропейської музики на різних етапах соціально-культурної історії та характерні мистецькі напрямки, течії, школи, персональні стилі, жанри, що характеризують кожний з етапів історії східноєвропейської

	музичної культури. На достатньому рівні визначає: найбільш значні музичні події, високохудожні твори, композиторів, музикантів-виконавців, діячів музичної культури. Усні відповіді повні, логічні, натомість не завжди обґрунтовані. На достатньому рівні володіє вміннями визначати основні стильові особливості творчості композитора; Виявляє вміння аналізувати жанрові особливості музичного твору, однак не досить впевнено може визначати основні засоби художньої виразності, які використовує композитор у творі; подекуди не може проявити вміння аналізувати розвиток музичного образу, форми. Здобувач вищої освіти здатен на достатньому рівні: аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту. У цілому вміє демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій, але виявляє невпевненість у розумінні музично-теоретичних, культурно-історичних знань з музичного мистецтва.
Добре (74-81 С)	Здобувач вищої освіти має знання про: особливості розвитку східноєвропейської музики на різних етапах соціально-культурної історії, але припускається певних історичних помилок. Обізнаний у характерних мистецьких напрямках, течіях, школах, персональних стилях, жанрах. Визначення найбільш значних музичних подій, високохудожніх творів викликає певні труднощі; У визначенні східноєвропейської композиторів, музикантів-виконавців, діячів музичної культури припускається певних помилок. Усні відповіді цілком логічні, проте не завжди повні й аргументовані. Здобувач вищої освіти на середньому рівні володіє вміннями визначати основні стильові особливості творчості композитора; Не завжди чітко може характеризувати жанрові особливості музичного твору; не досить впевнено може визначати основні засоби художньої виразності, які використовує композитор у творі, подекуди не може проявити вміння об'єктивно обґрунтовано, суб'єктивно переконливо аналізувати розвиток музичного образу, форми.

	Здобувач вищої освіти здатен на середньому рівні: аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту. У цілому вміє демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій, але виявляє невпевненість у розумінні музично-теоретичних, культурно-історичних знань з музичного мистецтва.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач вищої освіти має недостатні знання про особливості розвитку східноєвропейської музики на різних етапах соціально-культурної історії, але припускається значних історичних помилок. На задовільному рівні виявляє обізнаність у характерних мистецьких напрямках, течіях, школах, персональних стилях, жанрах. Визначення найбільш значних музичних подій, високохудожніх творів викликає труднощі; У визначенні східноєвропейської композиторів, музикантів-виконавців, діячів музичної культури припускається значних помилок. Усні відповіді не повні, здобувач вищої освіти ускладнюється в їх обґрунтуванні. На задовільному рівні володіє вміннями: визначати основні стильові особливості творчості композитора; Не може чітко аналізувати жанрові особливості музичного твору. Не завжди може визначати основні засоби художньої виразності, які використовує композитор у творі. На задовільному рівні володіє вміннями аналізувати розвиток музичного образу, форми. Здобувач вищої освіти здатен на задовільному рівні: аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту. Не завжди виявляє вміння демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій, але потребує незначної допомоги з боку викладача у розумінні музично-теоретичних, культурно-історичних знань з музичного мистецтва.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач вищої освіти на репродуктивному рівні має знання про: особливості розвитку східноєвропейської музики на різних етапах соціально-культурної історії, припускається суттєвих історичних помилок.

	На низькому рівні виявляє обізнаність у характерних мистецьких напрямках, течіях, школах, персональних стилях, жанрах. У визначенні найбільш значних музичних подій, високохудожніх творів припускається суттєвих помилок. Практично не виявляє знання східноєвропейської композиторів, музикантів-виконавців, діячів музичної культури Усні відповіді не повні й не обґрунтовані. На низькому рівні володіє вміннями: визначати основні стильові особливості творчості композитора. Не може самостійно аналізувати жанрові особливості музичного твору. Не вміє визначати основні засоби художньої виразності, які використовує композитор у творі. На низькому рівні володіє вміннями об'єктивно обґрунтовано, суб'єктивно переконливо аналізувати розвиток музичного образу, форми. Здобувач вищої освіти виявляє спроможність на низькому рівні: аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту. У цілому вміє адаптуватися та діяти в новій ситуації, пов'язаній з роботою за фахом, генерувати нові ідеї задля вирішення проблемних ситуацій; демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій, але виявляє невпевненість у розумінні музично-теоретичних, культурно-історичних знань з музичного мистецтва.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач вищої освіти має фрагментарні знання про: особливості розвитку східноєвропейської музики на різних етапах соціально-культурної історії. Не володіє знаннями про характерні мистецькі напрямки, течії, школи, персональні стилі, жанри. Не здатен до визначення найбільш значних музичних подій, високохудожніх творів. Виявляє повне незнання східноєвропейської композиторів, музикантів-виконавців, діячів музичної культури. Усні відповіді часткові, не обґрунтовані. Не володіє вміннями визначати основні стильові особливості творчості композитора. Не може самостійно аналізувати жанрові особливості музичного твору. Не вміє визначати основні засоби художньої виразності, які

	використовує композитор у творі. Не володіє вміннями об'єктивно обґрунтовано, суб'єктивно переконливо аналізувати розвиток музичного образу, форми. Здобувач вищої освіти не розуміє й не усвідомлює як аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту. Не вміє адаптуватися та діяти в новій ситуації, пов'язаній з роботою за фахом, генерувати нові ідеї задля вирішення проблемних ситуацій; демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій. Не демонструє розуміння музично-теоретичних, культурно-історичних знань з музичного мистецтва.
--	--

Засоби діагностування результатів навчання

Екзамен; стандартизовані тести; музичні вікторини, реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; інші види індивідуальних та групових завдань.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р .		л	П	ла б	Ін д	с.р .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Музична культура Східної Європи від Середньовіччя до епохи Просвітництва												
Тема 1. Східно-європейське музичне Середньовіччя та Барокко.	6	3	1			2	6		1			7
Тема 2. Історико-культурна ситуація в	7	2	2			2	7	1				7

“епоху зламу” XVII ст.												
Тема 3. XVIII століття: особливості музично-історичного процесу.	7	3	1			2	7	1	1			6
Разом за змістовим модулем 1	20	8	4			6	20	2	2			20
Змістовий модуль 2. Сильові течії східно-європейської музичної культури першої половини XIX ст.												
Тема 4. «Доглінкінський» період в розвитку музичної культури.	5	2	2			2	5	1				7
Тема 5. Камерно-вокальна та інструментальна музика XIX ст.	5	2	2			2	5		1			8
Тема 6. М.І.Глінка та його епоха	8	3	2			3	8	1				6
Тема 7. Засновник критичного реалізму О.С.Даргомижський.	7	3	2			2	7		1			6
Разом за змістовим модулем	25	10	8			9	25	2	2			27
Змістовий модуль 3. Реалістичні тенденції в східно-європейській музичній культурі другої половини XIX ст.												

Тема 8. Творче об'єднання «Нова російська музична школа».	15	4	2			7	15	1	1			19
Тема 9. Новаторство в творчості М.Мусоргського.	15	4	4			8	15	1				20
Тема 10. Епічний стиль О.Бородіна.	15	4	4			7	15	1	1			15
Тема 11. Еволюція творчості Римського-Корсакова - від глінкінсько-кучкістських традицій до тенденцій межі століть.	15	4	4			8	15	1				15
Разом за змістовим модулем	60	16	14			30	60	4	2			59
Змістовий модуль 4. Особливості східно-європейського романтизму в музичній культурі останньої третини XIX ст.- початку XX ст.												
Тема 12. Творчий портрет П.І.Чайковського.	20	6	4			10	20	2	1			20
Тема 13. Творчість С.Танєєва, О.Глазунова, О.Лядова	20	5	4			10	20	1	1			20
Тема 14. Східно-європейська музична культура 1900-х – 1910-х рр. - С.Рахманінов, О.Скрябін,	20	5	4			10	20	1	2			17

М.Метнер, І.Стравинський.												
Разом за змістовим модулем	60	16	14			30	60	4	4			57
ІНДЗ	20				20		40				40	
УСЬОГО ГОДИН	165	50	40			55	165	12	10			123

5.МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ВИДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

У період реформування системи вищої освіти відповідно до сучасних світових вимог, самостійна робота здобувачів вищої освіти набуває особливо важливого значення за рахунок скорочення кількості аудиторних годин і збільшення обсягу самостійної роботи студентів, яка забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни. Зміст самостійної роботи студента над конкретною дисципліною визначають навчальна програма дисципліни, методичні матеріали, завдання та вказівки викладача.

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти: набуття додаткових знань, перевірка отриманих знань на практиці, вироблення фахових та дослідницьких вмінь та навичок.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти в рамках освітнього процесу у ЗВО вирішує наступні завдання:

- закріплення і розширення знань, умінь, отриманих здобувачами вищої освіти під час аудиторних і позааудиторних занять, перетворення їх в стереотипи розумової і фізичної діяльності;
- придбання додаткових знань і навичок з дисциплін навчального плану;
- формування і розвиток знань і навичок, пов'язаних з науково-дослідницькою діяльністю;
- розвиток орієнтації і установки на якісне освоєння освітньої програми;

- розвиток навичок самоорганізації;
- формування самостійності мислення, здатності до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації;
- вироблення навичок ефективної самостійної професійної теоретичної, практичної і навчально-дослідницької діяльності.

Види завдань для самостійної роботи студентів залежать від особливостей навчальної дисципліни. Це можуть бути:

- реферування наукової літератури;
- пошук наукової літератури за певною темою та її опрацювання для відповіді на семінарах;
- написання есе, рефератів;
- виконання певної практичної роботи, контрольних завдань;
- опрацювання певного матеріалу за навчальною літературою та створення структурної (візуальної) схеми прочитаного матеріалу тощо.

Плановані результати самостійної роботи:

- здатність студентів до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановці мети і вибору шляхів її досягнення;
- здатність логічно правильно, аргументовано і ясно будувати усну і письмову мову.

Відтак, завдання до самостійної роботи є необхідною частиною навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни. Контроль за виконанням самостійної роботи здійснюється згідно з вимогами і критеріями, описаними у навчально-методичному комплексі дисципліни.

6. ЗМІСТ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ТЕМАМИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Музична культура Східної Європи від Середньовіччя до епохи Просвітництва

Тема 1. Східноєвропейське музичне Середньовіччя та Барокко.

Основні джерела вивчення східноєвропейського музичного середньовіччя. Види музичного мистецтва (фольклор, музика княжого побуту, церковна музика). Мистецтво дзвонів та основні фактори його формування як специфічного національно-культурного явища. Дуалізм мистецтва скоморохів як професіоналів та речників фольклору. Соціальні та мистецькі особливості новгородського скомороства. Церковна музика, новгородські майстри церковного розспіву.

Східноєвропейська культура пізнього середньовіччя. Мистецтво Московської Русі. Нові жанрові різновиди фольклору. Розвиток церковного музичного мистецтва, його стильова різноманітність (знаменний, “строчний”, демественний, “путевой” співи). Діяльність І.Шайдурова.

Основні поняття і категорії: Середньовіччя, фольклор, музика княжого побуту, церковна музика, скомороство, знаменний спів.

Тема 2. Історико-культурна ситуація в “епоху зламу” XVII ст.

17 століття як “передчуття наступних століть” (Д.С.Ліхачов).Стильовий злам в церковній музичній культурі. Кризові явища (“раздельноречие”, “многогласие”). Реформа церкви та розкол.

Поява нового типу багатоголосся. Значення культурних впливів України для утвердження нової системи музичного мислення та нової нотації. Партесний спів. Діяльність українських музикантів в Росії. М.Ділецький. В.Титов та його партесні концерти.

Посилення світських тенденцій в мистецтві. Нові музичні форми світського професіоналізму. Канти та псалми. Роль Симеона Полоцького у формуванні театру та в розвитку кантів. Російське бароко.

Основні поняття і категорії: багатоголосся, партесний спів, партесні концерти, канти, псалми, бароко.

Тема 3. XVIII століття: особливості музично-історичного процесу.

Східноєвропейська музична культура 18 ст. в системі генетико-типологічних та контактних зв'язків.

Головні питання наукових досліджень східноєвропейської музики 18 століття: взаємодія з іншими національними школами (Росія та Україна, Росія та Західна Європа); взаємодія професійної музики та фольклору; нові функції музики.

Значення 18 століття: секуляризація життя, суспільної свідомості, ідеології та мистецтва Росії; час формування національних кадрів композиторів та виконавців; засвоєння основних музичних жанрів; становлення східноєвропейської композиторської школи (світського музичного мистецтва). Значний внесок українських культурних діячів в розвиток східноєвропейської музичної культури.

Реформи Петра Першого та їх значення для утвердження нової функції музики в суспільстві. Розквіт партесного співу. Петровські канти. Перші спроби створення загальнодоступного театру. Початок концертного життя.

“Трансплантація” основних музичних жанрів європейського мистецтва на російський ґрунт та поступовий процес їх національного засвоєння.

Придворний оперний театр. Європейські музиканти на придворній службі. Ф.Арайя та його опери. Українські музиканти в Придворній капелі та театрі. “Цефал і Прокрис” Арайї – перша опера у виконанні вітчизняних співаків.

Кріпацькі театри. Роговий оркестр. Перші друковані збірники народних пісень.

Жанр “східноєвропейської пісні” – початок камерного вокального жанру. Г.Тєплов, Ф.Дубянський, О.Козловський. Генезис “східноєвропейської пісні”, її основні жанрові різновиди.

Перші східноєвропейські опери. Їх генетичні та типологічні зв'язки із зарубіжною оперною культурою. Російська комічна опера та її риси. Опери М.Соколовського, Г.Пашкевича, Є.Фоміна. Значення оперної творчості Д.Бортнянського для розвитку східноєвропейської опери.

Інструментальна музика. Твори І.Хандошкіна, Д.Бортнянського, Е. Ванжури.

Культова музика. Новий тип духовного хорового концерту.

Основні поняття і категорії: професійна музика, секуляризація, музичний жанр, партесний спів, канти, музичний театр, опера, духовний концерт, інструментальна музика.

Тематика реферативних повідомлень (на вибір) до змістовного модулю

№1:

1. Музичний інструментарій у Стародавній Русі.
2. Музична реконструкція Л.В.Кулаковського “Слова о полку Ігоревім”.
3. Інститут юродства. Образ Юродивого в мистецтві.
4. Дзвони в творчості східно-європейських композиторів.
5. Музичне мистецтво скоморохів.
6. Російська інструментальна музика XVIII століття: від прикладних функцій до художніх рішень.

Плани для підготовки к семінарам змістовного модулю №1:

План семінару

“Типи ансамблевої та хорової музики XVII-XVIII ст.”:

- 1) Доля знаменного співу у XVI-XVII ст.
 - a) Жанри степенна, блаженна, подобен, самоподобен,
 - b) Різновиди знаменного співу:
 - Регіональні роспіви,
 - Путьовий розспів,
 - Демественний розспів.
- 2) Багатоголосся:
 - a) Характеристики троєстроччя.
 - b) Розвиток крюкового запису.

- 3) Історична ситуація реформи церковного співу у XVII ст.
- 4) Музичні характеристики канта:
 - a) Ладо-гармонічні,
 - b) Змістовні,
 - c) Функційні.
- 5) Позаслужбові форми музикування.
- 6) Музичні характеристики партесного співу. Творчість С.Полоцького, В.Титова, М.Дилецького, Коренєва.
- 7) Реформа нотації.

План семінару

“Типи інструментального музикування XVIII ст.”

1. Бали та танцювальна музика при Петрі I. Оркестри п.третини XVIII ст.
2. Бали та маскаради в час Єлизавети та Катерини II.
3. Рогова музика.
4. Музичні клуби XVIII ст. Еволюція симфонічного оркестру.
5. Роль іноземних гастролерів у формуванні східноєвропейського інструментального мистецтва.
6. Інструментальна творчість Бортнянського, Березовського, Хандошкіна та Кашина.
7. Роль інструментальних партій у російській пісні, опері д.п.XVIII ст. (Козловський, Фомін).

Тести для самоперевірки до змістовного модулю №1

1. Скільки періодів виділяють у східноєвропейській музиці 18 століття:
 - A. 2
 - Б. 3
 - В. 4
 - Г. 5
2. При чиєму правлінні з'являються «Асамблеї»:

- А. Іван Грозний
- Б. Петро І
- В. Єлізавета Петрівна
- Г. Катерина ІІ

3. Освіта кріпацьких оркестрів і хорів на Русі припадає на:

- А. 12 століття
- Б. 15 століття
- В. 17 століття
- Г. 18 століття

4. Яка опера знаменує народження східноєвропейського оперного театру:

- А. «Цефал і Прокріс» Арайя
- Б. «Іван Сусанін» М. Глінки
- В. "Мірошник, чаклун, ошуканець і сват" Соколовського:
- Г. « Син-Суперник» Бортнянського

5. У якому столітті на Русі вперше стали записувати, розробляти, вивчати народну пісню:

- А. 13 століття
- Б. 16 століття
- В. 18 століття
- Г. 19 століття

6. Автор опери "Мірошник, чаклун, ошуканець і сват":

- А. Пашкевич
- Б. Соколовський
- В. Фомін
- Г. Бортнянський

7. Яка з опер не належить Пашкевичу:

- А. "Скупий"
- Б. Санкт-петербурзький гостинний двір
- В. "Февей"
- Г. «Американці»

8. Основна драматургічна роль в опері Пашкевича «Санкт-петербурзький гостинний двір» належить:

- А. Ансамблям
- Б. Речитативам
- В. Хорам
- Г. Оркестру

9. Опера Пашкевича «Февей» - це:

- А. Історична опера
- Б. Казкова опера
- В. Комічна опера
- Г. Лірична опера

10. Крючкодей, Сквалигін, Хавронья – це персонажі якої опери:

- А. "Скупий"
- Б. «Феодул з дітьми»
- В. «Санкт-петербурзький гостинний двір»
- Г. «Мірошник, чаклун, ошуканець і сват»

11. Хто з названих композиторів не продовжував свою муз. освіту в Італії:

- А. Пашкевич
- Б. Фомін
- В. Березовський
- Г. Бортнянський

12. Яка з опер Фоміна належить до жанру трагічної мелодрами:

- А. «Ямщики на подставе»
- Б. «Чаклун, ворожки й сваха»
- В. «Орфей»
- Г. «Американці»

13. Коли в основу опери покладені справжні народні теми, драматургія опери називається:

- А. Побутова драматургія
- Б. Пісенна драматургія
- В. Наскрізна драматургія
- Г. Народна драматургія

14. Яка з опер Фоміна в основному складається з пісенних хорових номерів:

- А. «Орфей»
- Б. «Чаклун, ворожки й сваха»
- В. «Золоте яблуко»
- Г. «Ямщики на подставе»

15. Хто з східноєвропейських композиторів 18 століття зумів зробити хорову народну сцену основою всієї оперної композиції:

- А. Бортнянський
- Б. Фомін
- В. Пашкевич
- Г. Соколовський

16. Яка з опер Фоміна написана на текст знаменитого письменника-байкаря І.Крилова:

- А. «Ямщики на подставе»
- Б. «Чаклун, ворожки й сваха»
- В. «Орфей»
- Г. «Американці»

17. Опера Фоміна «Американці» - це:

- А.Історична опера
- Б. Казкова опера
- В.Комічна опера
- Г. Лірико-драматична опера

18. Жанр мелодрами –це:

- А. Вид театрального спектаклю
- Б. Вид драматичної опери
- В. Вид музично-театральної вистави, у якій літературний текст вимовлявся із супроводом оркестрової, симфонічної музики.
- Г. Вид драми, де актор пише свої думки крейдою

19. Назвіть роль хору в мелодрамі:

- А Пояснює слухачам зміст подій
- Б Посилює гучність звучання
- В Відокремлює виступ одного актора від іншого
- Г Звучить в антрактах між актами

20. Яка з опер не належить Бортнянському:

- А «Квінт Фабій»
- Б «Сокіл»
- В «Орфей»
- Г « Син-Суперник»

21.Яка з опер Бортнянського написана на сюжет новели з «Декамерона» Боккаччо:

- А «Квінт Фабій»
- Б «Алкід»
- В «Свято сеньйора»
- Г «Сокіл»

22. В операх якого композитора велика увага приділена ролі хору:

- А Пашкевич
- Б Бортнянський
- В Фомін

Г Березовський

23. Улюблена форма хорової творчості східноєвропейських композиторів XVIII століття:

- А. Знаменний спів
- Б Партесний концерт
- В Псалмодія
- Г Духовний концерт

24. Хто з композиторів працював у жанрі духовного концерту

- А Бортнянський і Березовський
- Б Тільки Березовський
- В Фомін і Пашкевич
- Г Тільки Бортнянський

25. Нові характерні риси, що з'явилися в російській церковній музиці 18 століття:

- А Урочисий «благоліпний» спів
- Б Драматична експресія й різноманіття змісту
- В Суворе одноголосся
- Г Перевага інструментальності над вокальністю

26. Що не характерно для духовного концерту 18 століття:

- А Контрастне зіставлення декількох самостійних частин
- Б Одночасність
- В Складність тематичного розвитку
- Г Багатство поліфонічного письма

27. Для кого з композиторів камерний жанр був єдиною сферою діяльності:

- А Бортнянський
- Б Фомін
- В Хандошкин
- Г Березовський

28. Хто є основоположником російської скрипкової виконавської школи:

- А Караулов
- Б Хандошкін
- У Трутовський
- Г Бортнянський

29. У якому столітті видається указ про вигнання блазнів з Русі:

- А 12

- Б 15
- В 17
- Г 18

30. У якому столітті на Русі розвиваються канти й псалми:

- А 11
- Б 13
- В 15
- Г 17

31. З якого століття на Русі розвивається багатоголосся:

- А 12
- Б 14
- В 17
- Г 18

32. У якому столітті на Русі з'являється п'ятилінійна нотація:

- А 16
- Б 17
- В 18
- Г 19

33. У якому столітті на Русі формується нова естетика мистецтва

- А 11
- Б 13
- В 15
- Г 17

34. У якому столітті з'являються партесні концерти:

- А 18
- Б 17
- В 16
- Г 15

35. Чим відрізняються болгарський, грецький і київський розспіви від знаменного:

- А Наявністю метра, більшою простотою й пісенністю
- Б Наявністю багатоголосся
- В Світським характером
- Г Наявністю мелізмів

36. Який тип хорового багатоголосся є давньоросійським:

- А Демественний спів
- Б Партесні чотириголосні гармонізації давньоруських розспівів

В Канти
Г Партесні концерти

37. Який з жанрів відноситься до внецерковного виду мистецтва:

А Знаменний спів
Б Псальми
В Партесний концерт
Г Київський розспів

38. На відміну від кантів псальми завжди були:

А Духовного змісту
Б Невеликі за розміром
В Одноголосі
Г З інструментальним супроводом

39. У якому столітті з'являються перші музично-теоретичні трактати:

А 11 століття
Б 15 століття
В 17 століття
Г 18 століття

40. Як називався музично-теоретичний трактат М.Дилецького:

А Елементарна теорія музики
Б Основи композиції
В Ірмологіон
Г «Мусікійська граматика»

41. Давньоруська музична культура розвивалася як:

А Вокальна
Б Інструментальна
В Вокально-інструментальна
Г Танцювальна

42. Період Київської Русі – це:

А 9-15 століття
Б 9-12 століття
В 13-15 століття
Г 15-17 століття

43. Який з перелічених інструментів не існував у Стародавній Русі:

А Волинка
Б Домра
В Орган

Г Труба

44. На якому інструменті акомпанували собі блазні:

- А Бубни
- Б Гуслі
- У Сурни
- Г Жалейкі

45. Витоки слов'янського церковного співу в:

- А Візантійській культурі
- Б Італійській культурі
- В Українській культурі
- Г Польській культурі

46. Поняття «ангелогласний спів» запровадив на Русі:

- А Нил Сорський
- Б Іван Грозний
- В Сергій Радонежський
- Г Феодосій Печерський

47. Знаменний спів – це молитви-пісні, які виконував:

- А Один чоловічий голос - тенор
- Б Чоловічий хор в унісон
- В Багатоголосний чоловічий хор
- Г Ансамбль хлопчиків

48. Де на Русі розцвітало скомороство:

- А Московське князівство
- Б Новгородське князівство
- В Псковське князівство
- Г Суздальське князівство

49. Путевой і демествений розспіви з'являються на Русі в:

- А 13 столітті
- Б 15 столітті
- В 17 столітті
- Г 18 столітті

50. Грецький, болгарський і київські розспіви з'являються на Русі в:

- А 11 столітті
- Б 13 столітті
- В 15 столітті
- Г 17 столітті

Контрольні питання для самоперевірки за змістовним модулем №1:

1. Знаменний розспів. Спів «на подібен»
2. Основний жанр східноєвропейського багатоголосся в 17 ст.
3. Ранні форми східноєвропейського багатоголосся
4. Екфонезіс, гімн, псалмодія.
5. Путевой, демественний і знаменний розспіви
6. Значення для східноєвропейської музики об'єднання України з Росією в 17 ст.
7. Канти й псалми 17 ст.
8. Грецький, болгарський і київський розспіви
9. Музика для театру XVII століття
10. Теорія музики в XVII столітті
11. XVII століття — переломна епоха в розвитку східноєвропейської музичної культури
12. Причини зіткнення старого й нового мистецтва в 17 ст. Представники.
13. Значення для російської музики об'єднання України з Росією в 17 ст.
14. Періодизація історії східноєвропейської музики 18 століття. Характерні риси.
15. Роль Петра I у розвитку східноєвропейської музичної культури 18 століття
16. Народна пісня в 18 столітті
17. Музика при дворі в середині 18 століття
18. Рогові оркестри
19. Розвиток публічного концертного життя до середини 18 століття.
20. Виникнення оперного театру в післяпетровську епоху
21. Східноєвропейська музична культура при Катерині II
22. Східноєвропейське музичне життя останньої третини 18 століття
23. Вивчення й поширення народної пісні в кінці 18 століття
24. Жанри побутового домашнього музикування

25. Перші східноєвропейські опери
26. Пашкевич «Санкт-петербурзький гостинний двір».
27. Фомін «Ямщики на подставе»
28. Фомін «Орфей».
29. Фомін «Американці»
30. Загальна характеристика творчості Бортнянського
31. Опери Бортнянського
32. Особливе положення жанру хорової музики на Русі.
33. Зміни в церковній хоровій музиці в середині 18 століття
34. Духовний концерт
35. Хорова музика Бортнянського
36. Хорові концерти Березовського
37. Інструментальна камерна музика
38. Камерна музика Бортнянського

Література до змістовного модулю №1:

Основна:

1. Владышевская Т. Ф. Музыкальная культура Древней Руси. Москва: Знак, 2006. 488 с.
2. Владышевская Т., Левашева О., Кандинский А. История русской музыки. Выпуск 1. – М.: Музыка, 2009. - 560 с
3. Русское музыкальное барокко: тенденции и перспективы исследования. Материалы международной научной конференции. М.: ГИИ, 2016. Вып. 2: Нотные материалы. 60 с.
4. Соломонова О. Нариси з історії східноєвропейської музики : навч. посібник для студ. вищих і спеціальних навчальних закладів мистецтв. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2011.
5. Цалай-Якименко О. Київська школа музики XVII століття. – Київ–Львів–Полтава, 2002.

Додаткова:

1. Герасимова И. Вечерня Николая Дилецкого: вопросы источниковедения, реконструкция и публикация // КАЛОФОНІА: Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2014. Число 7. С. 302–323.
2. Герасимова И. В. Николай Дилецкий: творческий путь композитора XVII века: Автореф. дисс. ... канд. искусствовед. : 17.00.02. М.: РАМ им. Гнесиных, 2010. 19 с.
3. Жаркова В. О новых ориентирах европейской музыкальной культуры XVII века // Київське музикознавство. Культурологія та мистецтвознавство: зб. статей. Київ, 2011. Вип. 38. С. 104-113.
4. Кравчук О. Інструментальна музика в Києво-могилянській академії у контексті барокового синкретизму. // Наукові записки НаУКМА, т.18. – К., 2000. – С. 153-155.
5. Ігнатенко Є. Літературні композиції у вітчизняних та західноєвропейських духовних творах XVII– XVIII століть // Старовинна музика: сучасний погляд. Кн. 1: Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 24. Київ, 2003. С. 68–75.
6. Плотникова Н. Творчество Николая Дилецкого: новые открытия // Музыкальная академия. 2013. № 2. С. 77–82.
7. Плотникова Н. Ю. Творчество мастеров партесного стиля Василия Титова и Николая Дилецкого: новые открытия и перспективы изучения // Русское музыкальное барокко: тенденции и перспективы исследования. Материалы международной научной конференции. М.: ГИИ, 2016. Вып. 1. С. 145–154.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Стильові течії східноєвропейської музичної культура першої половини XIX ст.

Тема 4. «Доглінкінський » період в розвитку східноєвропейської музичної культури.

Нові тенденції в суспільному та культурному житті Росії. Стильові течії, напрямки та школи в мистецтві. Особливості музичного життя. Концертні товариства. Роль музичних салонів. Становлення музично-критичної думки. В.Ф.Одоєвський.

Східноєвропейський музичний театр. “Трагедії на музику” О.Козловського. Східноєвропейський водевіль і роль в ньому музики. Розвиток романтичних тенденцій в музичному театрі. Опері С.Давидова та К. Кавоса

О.М.Верстовський як представник східноєвропейського романтизму. Оперна творчість.

Основні поняття і категорії: стиль, музичні салони, музичний театр, водевіль, опера.

Тема 5. Камерно-вокальна та інструментальна музика ХІХ ст.

Тематика, жанри, інтонаційні особливості східноєвропейського побутового романсу. Творчість О.Алябєва, О.Варламова, О.Гурільова. Симфонія мі-мінор О.Алябєва та її роль в становленні східноєвропейського симфонізму.

Основні поняття і категорії: жанри, інтонаційні особливості, романс, симфонія, симфонізм.

Тема 6. М.І.Глінка та його епоха

М.І.Глінка – засновник східноєвропейської музичної класики. Особистість Глінки, його творчий шлях. Глінка та романтизм. Глінка і Пушкін. Глінка і декабристи. Глінка та Україна.

Засаднича роль Глінки у формуванні усіх основних жанрів східноєвропейської музики.

Оперна драматургія Глінки: особливості жанрів, драматургічні типи, інтонаційне втілення конфлікту, образні сфери. “Життя за Царя” та “Іван Сусанін”: на перетині думок. Риси епічної драматургії в “Руслані і Людмилі”.

Історична роль симфонічних творів Глінки в східноєвропейській симфонічній музиці: заснування основних типів східноєвропейського симфонізму. Жанровий симфонізм. “Камаринська”. Картинно-колористичний симфонізм. “Арагонська хота”, “Ніч в Мадриді”. “Вальс-фантазія” – ліризація побутового жанру, початок симфонічного вальсу в Росії. Увертюра до “Князя Холмського”. як зразок драматичного симфонізму.

Романсова творчість Глінки – перетворення побутового романсу в “художню пісню”.

Глінка в критиці сучасників.

Основні поняття і категорії: музична класика, музичні жанри, романтизм, оперна драматургія, симфонізм, жанровий симфонізм, картинно-колористичний симфонізм, романс, драматичний симфонізм.

Тема 7. Засновник критичного реалізму О.С.Даргомижський.

Провідна роль опери в творчості східноєвропейських композиторів цього періоду. Її жанрова номенклатура, тематика, драматургічні типи, основні тенденції розвитку.

Оперна творчість О.С.Даргомижського: нові жанрові типи та драматургічні вирішення. Побутова народна драма “Русалка” –трактовка оперних форм, особливості розкриття лірико-психологічного конфлікту. “Кам’яний господар” як новаторська камерна лірико-психологічна опера. Нове вирішення співвідношення літературного тексту та оперної форми.

Основні поняття і категорії: опера, драматургія, оперна форма, жанри опери, побутова народна драма, камерна лірико-психологічна опера.

Тематика реферативних повідомлень (на вибір)

за змістовним модулем №2:

1. Цигани в музичній культурі східноєвропейських стран.
2. Музичні салони в східно-європейській культурі першої третини 19 ст.
3. Театр в епоху О.С.Пушкіна.
4. Романс першої третини 19 ст.
5. О.Аляб'єв. Симфонія мі-мінор
6. Творчість та музична діяльність Кавоса.
7. Симфонія, симфонізм, симфонічна творчість М. Глінки (Чому М. Глінка не написав симфонію?)
8. Хорове письмо Глінки – традиції та нові тенденції
9. Головні ознаки драматичної та епічної опери на прикладі опер М.І.Глінки.
10. «Вокальний театр» О. Даргомижського.

Плани для підготовки к семінарам за змістовним модулем №2:

План семінару

«О.М.Верстовський –засновник національної романтичної опери»

- 1.Особистість творчості Верстовського, його місце в російській й художній культурі.
- 2.Романтизм у східноєвропейському мистецтві першої третини 19ст. Особливості східноєвропейського літературного романтизму.
- 3.Верстовський та його літературне оточення:
 - Верстовський та Жуковський
 - Верстовський та літератори Москви
 - Верстовський та славянофіли.
- 4.Романтичні риси творчості Верстовського.
- 5.Верстовський та Вебер.
- 6.Шлях до «Аскольдової могили»:
 - Водевіль Верстовського (загальна картина)

- «Пан Твардовський»: романтичні риси, інтонаційні витоки, роль народно-побутових сцен, образи Красицького і Твардовського, оперні форми
- «Вадим»: романтичні риси, інтонаційні витоки, передчуття образності східноєвропейської музичної класики.

1. «Аскольдова могила»:

- Причини успіху опери, літературне джерело і лібрето, сюжетно-композиційний план опери, жанр.
- Зв'язки з «волшебною оперою» та відмінності від неї. Риси романтизму.
- Інтонаційні витоки.
- Хори, їх драматургічна роль
- Характеристика центральних персонажів: Тороп, Нідомий, Надія, Всеслав
- Засоби втілення фантастики, оркестр.
- Оперні форми
- Вплив «Аскольдової могили» на оперну творчість російських композиторів.
- Сценічна доля опери.

9.Оперна творчість Верстовського після«Аскольдової могили».

10.Особливості оперної естетики Верстовського. Деякі риси стилю (інтонаційні витоки, гармонія, оркестр).

11.Історичне значення творчості Верстовського.

План семінару

«Головні ознаки драматичної та епічної опери на прикладі опер М.І.Глінки»

- 1) Сюжет і жанр “Життя за царя”, “Руслана і Людмили”.
- 2) “Життя за царя”:
 - a) дієвість та симфонізм, головні прийоми динамізації опери,
 - i) роль речитативу,
 - ii) номери чи сцени?

- iii) лейтмотиви та летінтонації, роль тембру,
- iv) опера як велика сонатна форма.
- b) Признаки епічності:
 - i) Аркоподібність,
 - ii) Символи.
- 3) “Руслан і Людмила”:
 - a) прийоми гальмування розвитку сюжету:
 - i) повторення (у сюжеті та музиці),
 - ii) варіаційність (у сюжеті та музиці),
 - b) винахідливість у казкових прийомах, роль тембру та особистих характеристик,
 - c) признаки драматичного розвитку.
- 4) Виводи.

План семінару

“Хорове письмо Глінки – традиції та нові тенденції”

- 1) Жанри хорової музики та необхідність.
- 2) Церковна музика Глінки.
- 3) Придворні компліменти.
- 4) Роль хору в операх:
 - a) Традиційне використання хору в традиційних жанрах,
 - b) Хоровий речитатив як винахід,
 - c) Диференціація хорових голосів як сюжетна та драматургічна необхідність,
 - d) Хор в якості тембру одного персонажу.
- 5) Різновиди типів хорового співу в операх Глінки.

План семінару

“Симфонія, симфонізм та симфонічна творчість Глінки”

1. Жанри симфонічної музики у творчому доробку Глінки.
2. Типи програмності.
3. Форма та зміст.
4. Склад оркестру та зміст твору.
5. Глінка та західноєвропейська симфонічна традиція.
6. Опера і симфонія: жанрові паралелі. Що таке симфонізм?
7. Чому Глінка не написав симфонії?

Тести для самоперевірки за змістовним модулем №2:

Тести за Темою 5. Камерно-вокальна та інструментальна музика ХІХ ст.

1. Який напрямок розвивається в Росії на початку 19 століття?
А. Бароко
Б. Класицизм
В. Сентименталізм
Г. Романтизм
2. Найпоширеніший музичний жанр доглінкінської епохи:
А. Балет
Б. Вокальна лірика
В. Ораторія
Г. Симфонія
3. Провідні оперні партії в операх початку 19 ст. звичайно виконували:
А. Професійні вокалісти
Б. Півчі придворної капели
В. Читці
Г. «Співаючі» драматичні артисти
4. Яке з перелічених творів відносяться до жанру «трагедія на музиці»
А. Музика Козловського до трагедії «Ф і н г а л»
Б. Опера Тітова «Ям»
В. Опера « Князь-Невідімка» Кавоса
Г. Опера Верстовського «Пан Твардовський»
5. Що таке водевіль?
А. Комічна опера
Б. Казковий балет
В. Легка комедія зі співом і танцями
Г. Драматичний спектакль

6. Перша російська «казкова» опера на фантастичний сюжет
- А. «Русалка» Давидова
 - Б. «Русалка» Даргомижського
 - В. «Жар-птиця» Кавоса
 - Г. «Руслан і Людмила» Глінки
7. Перша російська історико-патріотична опера:
- А. «Іван Сусанін» Глінки
 - Б. «Іван Сусанін» Кавоса
 - В. «Мінін і Пожарський, або Звільнення Москви» Степана Дегтярьова
 - Г. «Аскольдова могила» Верстовського
8. Жанр «російська пісня» - це:
- А. Народна російська пісня
 - Б. Ліричний вокальний твір з інструментальним акомпанементом, створене на самостійний поетичний текст.
 - В. Вокальні твори, створені іноземцями
 - Г. Авторські ліричні твори, близькі до побутової традиції.
9. До жанру вокальної балади зверталися:
- А. Тільки Верстовський
 - Б. Аляб'єв, Верстовський, Варламов
 - В. Аляб'єв, Варламов, Гурільов
 - Г. Тільки Аляб'єв
10. На чий текст написаний «Соловей» Аляб'єва?
- А. Пушкін
 - Б. Дельвіг
 - В. На власні вірші Аляб'єва
 - М. Жуковський
11. Вокальному стилю якого композитора властива витончена камерність:
- А. Аляб'єв
 - Б. Варламов
 - В. Гурільов
 - Г. Верстовський
12. У якій опері Верстовському вперше вдалося подолати бутафорські риси «романтики жахів»:
- А. «Аскольдова могила»
 - Б. «Пан Твардовський»
 - В. «Туга за батьківщиною»

Г. «Громобой»

13. Хто з композиторів писав музику до водевілів?

А. Аляб'єв

Б. Варламов

В. Гурільов

Г. Аляб'єв і Верстовський

14. До синтетичних форм музики належать:

А. Романс і пісня

Б. Симфонія, соната й уверюра

В. Водевіль, мелодрама й драматична кантата

Г. Камерна інструментальна музика

15. У чийй вокальній творчості вперше з'явився жанр «східної пісні»?

А. Аляб'єв

Б. Варламов

В. Гурільов

Г. Верстовський

16. «Бабусині папуги», «Карантин», «Будинок божевільних» - це:

А. Опері

Б. Водевілі

В. Мелодрами

Г. Драматичні спектаклі

17. Головний герой «Аскольдової могили»:

А. Всеслав

Б. Аскольд

В. Невідомий

Г. Тороп

18. По типу музичної драматургії «Аскольдова могила» являє собою:

А. оперу «змішаного» типу

Б. оперу з наскрізною драматургією

В. мелодраму

Г. ораторію

19. Хто з названих композиторів працював у Голландії:

А. Верстовський

Б. Варламов

В. Гурільов

М. Аляб'єв

20. Хто з композиторів писав у жанрах симфонічної музики?

- А. Верстовський
- Б.Аляб'єв
- В. Варламов
- Г. Гурільов

Тести за Темою 6. М.І.Глінка та його епоха

- 1 Творчий метод Глінки – це:
 - 1 Художній реалізм
 - 2 Ідеалізація
 - 3 Романтична спрямованість
 - 4 Конструктивізм

2. Техніка інтонаційного розвитку у Глінки часто пов'язана з:
 - 1 Принципом повторності
 - 2 Разрабочочним розвитком
 - 3 Принципом варіантності
 - 4 Фуггірованим розвитком

3. Жанр опери «Іван Сусанін» :
 - 1 Мелодрама
 - 2 Музична трагедія
 - 3 Історико-героїчна ораторія
 - 4 Народна казкова опера

4. У чому в «Івані Сусаніні» відбиті принципи симфонізму:
 - 1 В чергуванні діалогів і муз. номерів
 - 2 В наявності симфонічних антрактів
 - 3 В безперервному музичному розвитку
 - 4 В системі музично-тематичних повторень

5. У якому номері Глінка цитував народну російську пісню:
 - 1 Хор «Слався»
 - 2 Пісня Вані з 3 д.
 - 3 Весільний хор
 - 4 Ні в якому

6. Головна діюча особа в опері «Іван Сусанін» - це:
 - 1 Сусанін
 - 2 Поляки
 - 3 Народ
 - 4 Цар

7. У якій дії вперше Глінка дає моносцену Сусаніна:
 - 1 1

- 2 2
- 3 3
- 4 4

8. Що таке прийом ремінісценцій:

- 1 Зіставлення сцен
- 2 Повторення інтонаційного матеріалу, що раніше звучав
- 3 Лейтмотивний принцип розвитку
- 4 Сцени, що починаються мотивом нот «ре-мі»

9. Яку форму Глінка не використовує в «Івані Сусаніні»:

- 1 Великі арії складної будови
- 2 Російські народні пісні
- 3 Прості пісенно-романсові форми
- 4 Речитативно-декламаційні монологи

10. Балетна сцена з хором в «Івані Сусаніні» - це:

- 1 1 д.
- 2 2 д.
- 3 3 д.
- 4 4 д.

11. Драматургія «Руслана й Людмили» - це:

- 1 Оповідальна оперна драматургія
- 2 Конфліктна оперна драматургія
- 3 Констрастна оперна драматургія
- 4 Симфонічна драматургія

12. Героїчна арія Руслана з 2 д. написана у формі:

- 1 Рондо
- 2 Сонатне алегро
- 3 Куплетна форма
- 4 Сцена-Монолог

13. У чиєму виконанні звучить Розповідь Голови з «Руслана»:

- 1 Бас
- 2 Симфонічний оркестр
- 3 Чоловічий хор
- 4 Баритон

14. Який із цих хорів з «Руслана»?:

- 1 «Разгулялася, разлилася вода весняна»
- 2 «Слався»
- 3 «Гарна в нас ріка»

4 "Не прокинеться пташка ранком"

15. Для симфонічних творів Глінки характерна:

- 1 Конкретна програмність
- 2 Узагальнена програмність
- 3 Непрограмність
- 4 Поетичний сюжет

16. Жанр «Камаринської»:

- 1 Симфонічна увертюра
- 2 Оркестрова фантазія
- 3 Одночастинна симфонія
- 4 Симфонічний танець

17. Форма «Камаринської»:

- 1 Подвійні варіації
- 2 Сонатне алегро
- 3 Рондо
- 4 Фуга

18. У якому із цих творів Глінка використовує мотиви справжніх народних танців:

- 1 Камаринська
- 2 Арагонська хота
- 3 Ніде
- 4 В обох творах

19. Який з романсів не належить Глінці:

- 1 Сомненьє
- 2 Нічний зефір
- 3 На зорі ти її не буди
- 4 Я пам'ятаю чудесний міг

20. Який з романсів входить у цикл «Прощання з Петербургом»

- 1 Жайворонок
- 2 Не говори, що серцю боляче
- 3 Я пам'ятаю чудесний міг
- 4 Нічний огляд

Тести за Темою 7. Засновник критичного реалізму О.С.Даргомижський.

1. Скільки діючих осіб в «Кам'яному гості» співають басом?

- А 1
- Б 2

В 4

Г жодного

2. Який новий жанр, уводити, увести до ладу нього, що не зустрічається в російській музиці, створив Даргомижський?

А Одноактну оперу

Б Фортепіанний цикл

В Сатиричний романс

Г Хори а capella

3. Жанр опери «Русалка»:

А. Феєрія

Б. Казкова опера

В. Лірико-психологічна драма

Г. Історична опера

4. Яка з опер написана на повний справжній авторський текст?

А. «Князь Ігор»

Б. «Русалка»

В. «Кам'яний гість»

Г. «Млада»

5. Що характерно для «Кам'яного гостя»?

А. Розгорнуті арії

Б. Мелодізований речитатив

В. Ефектні ансамблі

Г. Хорові фінали

6. Інтонаційне джерело пісні Наташі «По камушкам, по жовтому песочку» з «Русалки»:

А. народний плач

Б. російський романс

В. селянська протяжлива пісня

Г. російська танечна

7. До яких жанрів симфонічної музики звертався Даргомижський?

А. Симфонії

Б. Симфонічні увертюри

В. Інструментальні концерти

Г. Не писав симфонічну музику

8. Головна особливість «Кам'яного гостя»?

А. Наскрізна драматургія

Б. Номерна оперна форма

- В. Чергування музики й розмовних діалогів
- Г. Численність балетних сцен

9. Найбільш типові форми в «Русалці»:

- А. Розгорнуті ансамблеві сцени
- Б. Драматичний речитатив
- В. Великі арії
- Г. Хори

10. Комедійний образ в «Кам'яному гості»:

- А. Статуя Командора
- Б. Дон Жуан
- В. Чернець
- Г. Лепорелло

Контрольні питання для самоперевірки за змістовним модулем №2:

1. Дайте характеристику музичного життя в Росії першої третини XIX століття.
2. Чому М. Глінку називають першим російським композитором-класиком?
3. Назвіть типи симфонізму, започатковані М. Глінкою.
4. В чому полягають ознаки оперної реформи М. Глінки?
5. Основні характеристики «натуральної школи» в російській літературі, живопису та музиці.
6. Якими є основні тенденції оперної творчості О. Даргомижського?
7. Які нові вокальні жанри з'явилися у творчості О. Даргомижського?
8. Чому можна говорити про «вокальний театр» О. Даргомижського?
9. Що означає вислів О. Даргомижського «драматичний речитатив»?

Приклади завдань для визначення творів на слух **за змістовним модулем №2**

Контрольне завдання №1. Верстовський, Аляб'єв, Варламов, Гурілов

1. Верстовський - От мчиться трійка відважна
2. Гурілов - Матінка, голубушка

- 3.Аляб'єв - Квартет №3, 3 частина
- 4.Варламов Не ший ти мені, матінка, червоний сарафан
5. Гурілов Будиночок-Крихітка
6. Гурілов - Спогад
- 7.Варламов - На зорі ти її не буди
- 8.Аляб'єв - Злиденна
9. Гурілов - Смуток дівчини
- 10.Варламов - О, не цілуй мене
- 11.Аляб'єв - Буря, симф.картина
12. Гурілов - Сарафанчик
- 13.Аляб'єв - Два ворони
14. Гурілов - Серце-Іграшка
- 15.Аляб'єв Варіації для скр. і орк. на укр.тему Їхав козак за Дунай
- 16.Гурилев - Пісня ямщика
- 17.Верстовський - старий чоловік
18. Гурілов - Століття юне, чарівний
- 19.Варламов - Що мені жити й тужити
20. Гурілов - Розкинулося море широке

Контрольне завдання № 2. М.І.Глінка

- 1 - Іван Сусанін 3 д. - пісня Вані
- 2 - Руслан і Людмила 3 д. - перський хор
- 3 – Арагонська хата - основна тема
- 4 – Сумнів
- 5 - Руслан і Людмила 1 д. - каватина Людмили - осн.тема
- 6 - Камаринська - перша тема
- 7 - Іван Сусанін 1 д.- терцет - Не млої, рідний
- 8 - Ніч у Мадриді - основна тема
- 9 - Бідний співак
- 10 - Руслан і Людмила 1 д. - перша пісня Баяна

- 11 - Попутна пісня
- 12 - Вальс-Фантазія - основна тема
- 13 – О, діва дивовижна моя
- 14 - Руслан і Людмила Увертюра - г.п
- 15 - Не спокушай мене без нестатку
- 16 - Іван Сусанін 4 д - арія Сусаніна
- 17 - Венеціанська ніч
- 18 - Іван Сусанін Увертюра - г.п.
- 19 - Руслан і Людмила 4 д. - лезгинка із сюїти східних танців
- 20 - Іван Сусанін 2 д. – Краков'як

Контрольне завдання № 3. О.Даргомижський

1. Даргомижський Шістнадцять років
2. Даргомижський Русалка - 1 д - арія Мірошника
3. Даргомижський Лихорадушка
4. Даргомижський Русалка - увертюра - г.п.
5. Даргомижський Русалка - 1 д - хор - Як на горі ми пиво варили
6. Даргомижський Старий капрал
7. Даргомижський Черв'як

Література за змістовним модулем №2:

Основна:

1. Владышевская Т., Левашева О., Кандинский А. История русской музыки. Выпуск 1. – М.: Музыка, 2009. - 560 с
2. Вызго-Иванова И. М. Опера М. И. Глинки «Руслан и Людмила» : к 200-летию со дня рождения композитора / И. М. Вызго-Иванова. – СПб. : Астерион, 2004. – 261 с.
3. Горбачева Е. Г. Популярная история музыки.-М.: Вече, 2002. - 512 с.
4. История мировой музыки. Жанры. Стили. Направления. – М.: Эксмо, 2010. - 564 с.

5. Никеева И.А. Фаттахова Л.Р. История музыки. – Омск: Омск. гос. ун-т, 2004.– 84 с.
6. Кізченко В.І. ГЛИНКА Михайло Іванович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: Наукова думка, 2004. - 688 с.: іл.. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Glynka_M
7. Рапацкая Л.А. Історія російської музики: Від Київської Русі до «срібного століття» -М., 2001.
8. Смирнова Е. Російська музична література - М., 2001
9. Соломонова О. Нариси з історії східноєвропейської музики : навч. посібник для студ. вищих і спеціальних навчальних закладів мистецтв. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2011.
10. Цукер А. Драматургия Пушкина в російській оперній класиці. - М.: Композитор, 2010.
11. Черкашина М. Р. Структурний аналіз оперного твору // Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2009. Вип. 2(3). С. 58-67 (стаття перша); 2009. Вип. 4(5). С. 142-153 (стаття друга).
12. Черкашина-Губаренко М. Творчество Глинки в европейском контексте // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. статей. Київ: Новий світ, 2002. Вип. 10. С. 7-13.

Додаткова:

1. Бондаренко Е. А. Романс М. И. Глинки «Заздравный кубок», сочиненный в Варшаве в 1848 г., и «Пир во время чумы А. С. Пушкина: во времена холеры... / Е. А. Бондаренко // Київське музикознавство. – К., 2013. Вип. 46. С. 55–60.
2. Денисова Г. Очерки по истории вокальной педагогики в России/ Г.Денисова. – Челябинск, 2004. – 205 с.
3. Ручьевская Е. «Руслан» Глинки, «Тристан» Вагнера, «Снегурочка» Римского-Корсакова : Стил. Драматургия. Слово и музыка / Е. Ручьевская. – СПб, 2002. – 395 с.

4. Тышко С. В., Куколь Г. В. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» / С. В. Тышко, Г. В. Куколь. – К. : Клякса, 2011. Ч. III : Путешествие на Пиренеи, или Испанские арабески. 542 с.
5. Тышко С. В., Мамаев С. Г. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» / С. В. Тышко, С. Г. Мамаев. – К. : Радуга, 2005. Ч. I : Украина. 214 с.
6. Тышко С. В., Мамаев С. Г. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» / С. В. Тышко, С. Г. Мамаев. – К. : Задруга, 2002. Ч. II : Глинка в Германии, или Апология романтического сознания. 509 с.
7. Тышко С. Динамические компоненты национального стиля в опере М. Глинки «Руслан и Людмила» // Київське музикознавство: зб. статей. Київ, 2004. Вип. 16. С. 118-135.
8. Чебан Ю. «Життя за царя» М. Глінки та імперська ідеологія // Критика. 2014. Число 9-10. С. 23-26.

Список рекомендованих музичних творів

Зразки знаменного розспіву, кантів-віватів петровської доби. XVIII ст.: фрагменти з опер В. Пашкевича (монолог Скрыгіна з опери «Скупий»; жіночі хори з опери «Санкт-Петербурзький гостинний двір»), Є. Фоміна (увертюра та пляска фурій з мелодрами «Орфей»).

Докласичний російський побутовий романс (О. Аляб'єв, О. Варламов, О. Гурильов, О. Верстовський).

М. Глінка. Оперы «Життя за царя», «Руслан і Людмила». Симф. твори: Камаринська, іспанські увертюри, Вальс-фантазія; романси. О.

О. Даргомижський. Опера «Русалка», фрагменти з опери «Кам'яний гість»: сцена Дон-Жуана та Анни, аріозо Дон-Жуана з II д., дві пісні Лаури. Твори для оркестру: Болеро, Козачок; вокальна творчість

ВІДЕО- ТА АУДІО- ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

Свята та музика при російському дворі

- <https://www.youtube.com/watch?v=1jkjgEdseUI>

Херувимська пісня. Яко да Царя. (Знаменний розспів)

- https://www.youtube.com/watch?v=G8FO2rk_sWk

Духовні канти

- <https://www.youtube.com/playlist?list=PLKadL8tVIE9cET8biAGgWyoTY8ua4Eos6>

В.Пашкевіч Опера «Скупой»

- <https://www.youtube.com/watch?v=QsCLiQnBdZk>

В.Пашкевіч. Арія Сквалигіна з опери "Гостинний двір"

- <https://www.youtube.com/watch?v=N2SrQAtI6lg>

Є. Фомін - "Танець фурій" з мелодрами "Орфей і Еврідіка"

- https://www.youtube.com/watch?v=TVZRvRz_16I

Олександр Аляб'єв. Генії і лиходії

- <https://www.youtube.com/watch?v=atzqi3-5eno>

Романси О.Варламова

- <https://www.youtube.com/playlist?list=PLgd1tvE8dnSfs3xhDn-XoRkHMrm8o6cb2>

О.Гурільов Романси

- <https://www.youtube.com/playlist?list=PLzZkFuU7vTLyMjRST97WAoQDPT6mlJvLL>

М.Глінка Життя за царя

- <https://www.youtube.com/watch?v=xCc0uc3QoU4>

М.Глінка Руслан і Людмила

- <https://www.youtube.com/watch?v=lQjHkoyNvAE>

М.Глінка Камаринська

- https://www.youtube.com/watch?v=WnRc_17yqMo

О.Даргомижський Русалка

- https://www.youtube.com/watch?v=o_T_a0HjiD4

О.Даргомижський Кам'яний гість

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=glVSUn9sfCs>

О.Даргомижський Романси

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=r2avBd-i618>